

Voordrachten van J.J. Cremer in 1874.:

Dagblad van Zuid-Holland en sGravenhage, 6 januari 1874:

Arnhem, 4 Jan. De 4e buitengewone vergadering van 't hier bestaand departement der Maatschappij tot Nut van 't Algemeen, gister in *Musis Sacrum* gehouden, was bijzonder druk bezocht. En geen wonder, want als spreker trad daarin op de heer J. J. **Cremer**, van 's Gravenhage, die de vergadering vergastte op zijn laatste novelle, getiteld: *„Het hart op de Veluwe”*. Dat de verdienstelijke novellist en spreker de leden met hun dames een bijzonder aangename avond deed doorbrengen, zal wel niet betwijfeld worden door hen, die reeds in de gelegenheid zijn geweest, het talent van den heer Cremer te bewonderen.

Arnhemsche Courant, 6 januari 1874:

Vergadering met dames der afdeeling Arnhem van de Maatschappij tot Nut van 't Algemeen. De kleine zaal van *Musis Sacrum* was zaterdag avond te vol, wat ongetwijfeld voor hem, wiens naam zulk een groote menigte daarheen had gelokt, meer voldoening verschaft dan het genot verhoogde van de aanwezigen. Maar men wist waarvoor men gekomen was en trotseerde volgaarne een te drukkende omgeving. **Cremer** zou lezen! En **Cremer** heeft gelezen en als altijd en overal succes behaald. Hij vergastte zijn hoorders op zijne hier nog weinig bekende novelle *„Een Hart op de Veluwe,”* welke en in de Betuwe en op de Veluwe speelt, voor het meerendeel betuwsche figuren tot handelende personen heeft en in het overbetuwsch dialect werd voorgedragen. Gelijk al zijne vertellingen munt ook deze uit door eenvoud, gevoel, waarheid, door de juistheid der karakterschildering en de leerrijkheid der tafereelen. We treden hier niet in bijzonderheden over het verhaal zelf, dat hier, wat sterker daar wat zwakker, zijn bekende meesterstukken in de herinnering brengt; de eigenaardige tooneelen moet men uit den mond van den schrijver hooren, wil men hunne werkelijke waarde beoordeelen. Dan bovenal wordt de eenvoud roerend, de schildering aangrijpend, de waarheid tastbaar. Moge deze schets weinig hartstogtelijke tafereelen rijk zijn, zij is er niet minder om; zij verraaft in hare fijnheden even goed de meesterhand als *„Het Pauweveerke,”* *„Het blinkende Haonje,”* *„Kruzemuntje”* en zijn andere photographien van het betuwsche volksleven. De baatzuchtige Boer Aorendsen, de verliefde Bram, het ruwe maar eerlijke Nolleke Jansen, het lieve, zachte Driekske, de edele, blinde oom Witte en de valsche veerknecht, zij leven thans

Algemeen handelsblad, 24 januari 1874:

Het zal velen onzer lezers zeker genoeg doen, dat hun aanstaanden Woensdag, 28 dezer, weder de gelogengheid wordt aangeboden, den heer J. J. **Cremer** (in 't Odéon) te hooren. *Kruusemuntje*, dat door hem ongeveer 8 jaar geleden hier is voorgedragen, en 't *Erste Kiend*, eene nieuwe novelle, vormen het programma van den avond.

Nieuws van den dag, 30 januari 1874:

Cremer gaf ons gisteren avond in Odéon zijn wel gedrukt, doch nog niet voorgedragen vers „'t Erste Kiend," dat ons niet beviel, maar gelukkig ook zijn „Kruusemuntje," dat ons nog weer voor de zooveelste maal boeide. De burgemeester en de adspirant-koetsier waren weer voortreffelijk. Wij blijven dus bij ons reeds vroeger uitgesproken gevoelen, dat **Cremer** zich onzenthalve niet behceft in te spannen om ons iets nieuws voor te dragen. De oude bekende novellen zijn en blijven ons 't liefst.

Nieuws van den dag, 21 maart 1874:

ODÉON.
Voorlezing van den Heer
J. J. **CREMER,**
op Woensdag 25 Maart 1874:
'T PAUWEVEERKE.
Plaatsen kunnen opgegeven worden dagelijks van 10—3 uren. **Zondag niet.** (533)

Nieuws van den dag, 28 maart 1874:

Wij spraken onlangs een minder gunstig oordeel uit over Cremer's nieuwste novelle. De Heer **Cremer** zelf schijnt ons de gelegenheid te hebben willen geven dat oordeel aan revisie te onderwerpen. Woensdagavond genoten wij weer van zijn Pauwenveerke. Welk een frissche, levendige opvatting! Welk een warmte van schildering! Welk een diep ernstige karakterstudie! 't Pauwenveerke is en blijft een juweeltje. Wij nemen dus geen woord van het vroeger gezegde terug.

Doch **Cremer** is niet aan 't eind van zijn talent. Nog altijd zien we belangstellend naar den dag der verschijning uit, als iets nieuws van zijn hand wordt aangekondigd. Telkens ook, wanneer wij ons teleurgesteld voelen door het geheel, vinden wij hier en daar in overvloed de sporen, dat zijn kracht niet is vergaan en zijn pen nog even goed versneden. Waarlijk niet om te vitten, evenmin om te ontmoedigen, maar omdat wij weten wat onze **Cremer** kan, roemen wij wat hij ons vroeger gaf ten koste van het latere. 't Is in dit geval dezelfde bouwmeester, die den eersten en den tweeden tempel ontwierp. Als wij dan zeggen, dat de eerste schooner was dan de laatste, mag dit niet anders worden opgevat dan als een bewijs onzer ingenomenheid met zijn talent, van onze vaste overtuiging, dat hij slechts onpartijdig behoeft te meten, om zelf het verschil van breedte en diepte te ontdekken. Of is er billijker maat dan die welke een schrijver zelf aan de hand gaf? Eilieve meet het Hart op de Veluwe eens met het Pauwenveerke!

Dagblad van Zuid-Holland en sGravenhage, 30 maart 1874:

In de Vergadering van het
LETTERKUNDIG GENOOTSCHAP
OEFENING KWEEKT KENNIS,
te houden op MAANDAG den **30ⁿ** Maart 1874,
des avonds om acht uur, in het Gebouw *DILIGENTIA*, zal optreden als Spreker: de Heer J. J.
CREMER, *Eere-Lid van 't Genootschap.*
NB. Heeren Leden worden vriendelijk herinnerd
aan het medebrengen van hunne Toegangkaarten.
(3736) De Secretaris,
A. L. H. ISING.

Het vaderland, 1 april 1874:

— 't Hart op de Veluw' was de titel der novelle door den heer J. J. **Cremer** jl. Woensdag avond in de Schouwburgzaal alhier voor een talrijk en uitgelezen publiek ten gehoor gebracht. Hij beschreef ons het leven op de Veluw niet, neen! wij zagen het, wij leefden het een poos zelf mee. Zoo is het daar en - zoo is het ook hier voegden we er bij, mogen de vormen onder ons wat minder ruw zijn en plomp. Het geheel was een keurige schilderij gelijk, van prettigen toon en frissche opvatting, de beeldjes waren goed geteekend, er was leven in. Een bijdrage tot de kennis van het menschelijk hart met al zijn wijsheid en dwaasheid, tintelend van geest en overvloeiend van gezonden, het hart verruimenden en opwekkenden humor was de voordracht van den terecht zoo gevierden novellist. Een genotvollen avond bereidde hij ons, die niet licht vergeten zal worden. Zijn „boer Arendsen", „Teun" en „Baas Witte", zijn „Nolleke en Driekske met het soorj junske" zullen we nog vaak herdenken.

heeft. Hij kan overtuigd zijn dat hij de leden van »Oefening kweekt kennis" opnieuw een hoogst aangename avond heeft bezorgd.

Dagblad van Zuid-Holland en sGravenhage, 1 april 1874:

Gister avond trad de heer J. J. **Cremer** als spreker in *Oefening kweekt kennis* op. De zaal van *Diligentiá* was meer dan overvol, zelfs op het orkest, waarvan het scherm was weggenomen, daar **Cremer** niet op den catheder maar voor een tafeltje stond, hadden een aantal menschen plaats genomen.

Cremer heeft, op de hem eigene wijze en met zijn bekend talent, een Geldersche novelle

voorgedragen; *het Hart op de Veluw* getiteld: de geschiedenis van een rijken boerenzoon uit de Betuwe, die verliefd is geraakt op het mooie lieve nichtje van den armen blinden tolgaarder in de Veluwe, hoewel zijn ouders en met name zijn zelfzuchtige vader voor hem een andere keus hebben gedaan en hem wenschen uit te huwelijken aan de welgedane kolossale Nolleke, de dochter van den rijken boer Jansen.

Het spreekt van zelf, dat de vervulling van Bram's — zoo heet de jonkman — wenschen niet zoo gemakkelijk gaat; het geluk dient hem in zoo verre, dat hij, door het drinken van een verkoelenden drank ongesteld geworden, in de woning van den tolgaarder wordt opgenomen en daar door Dierkske — het meisje — met de teederste liefde verpleegd wordt, waardoor zij het hart steelt zoowel van Bram's ouders als van Nolleke, die echter niet weten, welke verhouding

Nolleke, die echter niet weten, welke verhouding tusschen die beiden bestaat.

Eindelijk komt toch alles teregt. Bram trouwt met Dierkske, en ook Nolleke heeft daar in 't eind vrede meê.

Teun, de veerknecht, die door het schrijven van een verdichten brief Nolleke tegen Bram heeft willen opzetten, en daarna Bram des avonds in het bosch opwacht, om hem te vermoorden, wordt in dit voornemen gestoord door de plotselinge verschijning van een hert, waarin hij den duivel meent te herkennen.

Door den schrik overmand, vlugt hij ijlings weg, struikelt over een boomstruik, ploft met zijn hoofd tegen een afgebrokkelden stam en wordt krankzinnig.

Dit is niet meer dan een losse omtrek der novelle, die vooral door voortreffelijke details uitmuntte; daar waren meesterlijke tafereeltjes

uitmuntte; daar waren meesterlijke tafereeltjes in. Als geheel kan *het Hart op de Veluwe* zeker de vergelijking met vroegere novellen van **Cremer**, zoo als *Deine-Meu*, *het Paauwenveerke*, *'t Blinkende Haantje* en anderen niet doorstaan; er was te weinig éénheid, te weinig innerlijk verband. Vooral misten wij, althans bij sommige figuren, die fijne karakterteekening, die zuivere motivering der handelingen, waardoor anders *Cremer's* novellen kunnen uitmunten. Van daar dat over het geheel iets onbestemds, iets nevelachtigs zweven bleef, en wij meer den indruk kregen van een avontuur dan van een drama. Doch de soms schitterend schoone details vergoedden zeer veel.

Spr. vond dan ook een grooten bijval en zag zich op nieuw als populair schrijver en redenaar gehuldigd.

Leeuwarder Courant, 14 april 1874:

— Indien het publiek al had gemeend, dat de lange reeks der lezingen, gedurende het jongste wintersaizoen hier gehouden, zou zijn gesloten, dan heeft het minder juist geoordeeld. Wat ons betreft, wij wachten reeds een geruime poos op nog iemand, die ook in vorige jaren te Leeuwarden steeds met het meeste succes was opgetreden, den heer J. J. **Cremer**. Blijkens advertentie, zal hij aanstaanden donderdag avond in de zaal van den heer v. d. Wielen voordragen een nieuwe novelle: „*t Hart op de Veluwe*” waarop hij ook elders gedurende de laatste maanden zooveel heeft vergast. Wij houden ons overtuigd, dat hij niet minder dan vroeger op een talrijke auditorium zal mogen rekenen.

Leeuwarder Courant, 19 april 1874:

— Hoe verzadigd het publiek na afloop van een wintersaizoen ook moge zijn van lezingen van allerlei aard, als onze novellist, de heer J. J. **Cremer**, ten langen laatste komt, dan verschijnt het toch zoo talrijk mogelijk. Zoo ook weder verleden donderdag avond, toen de heer **Cremer** in de zaal van den heer van der Wieden zou optreden met de voordragt van eene nieuwe Betuwsche novelle „Het hart op de Veluwe.” Ofschoon deze nieuwe lettervrucht niet in alle opzichten de vergelijking kan doorstaan met sommige van Cremers andere verhalen, op zich zelve beschouwd, was zij toch schoon te noemen. Maar de grootste verdienste ontleende zij wel aan de voordragt, die, als altijd, meesterlijk was en de beschreven personen en toestanden als geheel voor oogen stelde. Zigtbaar was de indruk, door den begaafden schrijver en spreker te weeg gebragt op de talrijke aanwezigen, waaronder ook velen, die uit andere plaatsen waren opgekomen.

Het vaderland, 3 november 1874:

Reuilleton van „Het Vaderland.”
van 3 November 1874.

't Hart op de Veluwe (overbetuwsche vertelling van J. J. **Cremer**, 's Gravenhage, Gebr. Bolinck, 1875)

Ik weet niet hoe u verhoort van den binnenden schrijver, die niet met droge oogen lezen kan, en waardoor hij niet overlang den weg tot ons hart gevonden heeft. Men weet immers dat bij het lezen van **Cremer** aan de engel-achtige, maar het komt mij voor, dat de zijne in een meer booger staat, als zij ons voor hare werkelijk goede karakteren meer onverdeelde sympathie inboezemt, **Cremer** er gelukkig geen belagen in om aan goede menschen alijd een kleine tint van belachelijkheid te geven. „'t Hart op de Veluwe” is een kostelijk man en Driekake is een engel, evenwel menschen, wegens van vleesch en bloed, met kleine opwekkingen van egoïsme, trots al de liefde waarvan hun hart overlooft.

Ik weet niet hoe u verhoort van den binnenden schrijver, die niet met droge oogen lezen kan, en waardoor hij niet overlang den weg tot ons hart gevonden heeft. Men weet immers dat bij het lezen van **Cremer** aan de engel-achtige, maar het komt mij voor, dat de zijne in een meer booger staat, als zij ons voor hare werkelijk goede karakteren meer onverdeelde sympathie inboezemt, **Cremer** er gelukkig geen belagen in om aan goede menschen alijd een kleine tint van belachelijkheid te geven. „'t Hart op de Veluwe” is een kostelijk man en Driekake is een engel, evenwel menschen, wegens van vleesch en bloed, met kleine opwekkingen van egoïsme, trots al de liefde waarvan hun hart overlooft.

Ik weet niet hoe u verhoort van den binnenden schrijver, die niet met droge oogen lezen kan, en waardoor hij niet overlang den weg tot ons hart gevonden heeft. Men weet immers dat bij het lezen van **Cremer** aan de engel-achtige, maar het komt mij voor, dat de zijne in een meer booger staat, als zij ons voor hare werkelijk goede karakteren meer onverdeelde sympathie inboezemt, **Cremer** er gelukkig geen belagen in om aan goede menschen alijd een kleine tint van belachelijkheid te geven. „'t Hart op de Veluwe” is een kostelijk man en Driekake is een engel, evenwel menschen, wegens van vleesch en bloed, met kleine opwekkingen van egoïsme, trots al de liefde waarvan hun hart overlooft.

kan niet treuren om Nolleke, waar zij zelfs mee hoort, en niet van heelerhart Gods zegen wensch op de huwelijksoverblijfs van Bram en Driekake. Op die wijze is alles aangenaam geschakeerd en het kleine gedicht — want een gedicht is het — harmonisch, den kunstenaar waardig.

Maar waarom moet er een wankele in voorkomen? Die Teunis, die nikt om hem te verzoeken, wil mij maar niet bevalen. Voorerst omdat zijn moordaan- slag mageneer geheel ongemotiveerd is. Als Bram zijn hart bij den tolbaas heeft, is er weinig gevaar dat Bram hem Nolleke zal ontvoeren. Of geeft men dit niet toe, — en ik weet hoe **Cremer** deze bedenking op kan lossen, — dan moet men toch in elk geval erkennen, dat die moord- aanslag al op een meer vreemd oogenblik komt. Waarom heeft Teunis dien niet beproefd, toen er bij „Omme Tijn” nog niets aan de hand was, en hij veel vaster dan thans in de meening moest verkeeren, dat Bram hem in zijn huwelijk- plannen in den weg stond. Nu Bram zijn hart elders schijnt te hebben, is er althans voor Teunis een lichtstraal van hoop. Hij kon afwachten wat die nieuwe liefde voor hem, Teunis, geven, welke vruchten hij er van plukken zou. Het is genoeg dat dit uitsicht hem geveerd is, en hij het recht te geven zijn moordaan- slag ongemot- veerd te noemen. In een romantisch verhaal toch mag de gedachte aan een moord, als middel tot bereiking van een doel, niet anders opkomen dan wanneer de lezer overtuigd is geworden, dat den aanstonden moordenaar volstrekt geen ander middel ter zijner beschikking bleef.

Maar een wankele is die Teunis bovendien, omdat de geheele vertelling van dien aard is dat al de aandacht op de twee vrouwenharten, op Driekake en Nolleke, ge- concentreerd moest blijven, en wij getuigen van den siele- strijd die beide vrouwen, eveneens hadden gevoeld.

Driekake, die Bram innig liefheeft, maar haar blinde oom toch niet verlaten wil; als ik lees van een Nolleke die te grootch is om te bekenen, dat zij van Bram houdt, maar niet te grootch is om in den nacht te huis op te zoeken waar hij, maar haar gekooven, als verlingend heeft: als ik van zulke fijne rielkundige toestanden lees, wil ik er niet aan berispend worden dat er een wereld is, waarin zulke bruto leven a- Teunis. Mij dunkt, het snijver onderscheiden tussche de werelden of de kringen van denkbeelden en gewone werelken, waarin men den lezer zich kan laten bewegen is een eisch der kunst, die juist moet het door elkander werpen van het vreemde voortge met de werkelijkheid gemeen mag hebben. Waartoe beoefenen wij kunst, indien niet om ons een harmonie te scheppen, die het leven en al te aanachouwen geeft? Ik erken van harte dat ook d- endeng, ja dat zelfs een moordenaar een voorwerp va- kunst kan zijn: al wat groot, al wat machtig is, goe of slecht, is het wettig eigendom der kunst. Maar als op zijn plaats: geen valt naast een boom van Odam geen courtisane naast de Venus van Milo, geen Quas mode naast den Apollo van Belvedere, geen Teunis naast „Omme Tijn” en Driekake.

Ik geloof inmiddels dat deze opmerkingen erg onde- wetich zijn en niet in den smaak vallen van hen, wi belangstelling door grillige kontrasten moet geprikkel- werden. Maar **Cremer** zelf zal mij bijvallen. Wie o- niet hij, uit wiens kunstenaarziel zooveel toeders- gevoeld, al het wraken, dat ik zijn jongste vertellin- dan eerst recht een juweel zal vinden, wanneer in ee- tweede uitgaf zijn Teunis een goed eind op den achte- grond wordt geschoven.

A. PIERSON.

Nieuws van den dag, 10 december 1874:

Maandag 21 dezer zal de Heer J. J. **Cremer**, in Odéon alhier, een zijner zoo terecht gewaardeerde voordrachten houden. Hij heeft voor dien avond de novelle: „'t Hart op de Veluwe” gekozen.

Dagblad van Zuid-Holland en sGravenhage, 10 december 1874:

— Den 21n dezer zal de heer Cremer alhier zijn novelle *Het hart op de Veluwe* voordragen. Is de Amst. Ct. wel geïnformeerd, dan bestaat bij den heer Cremer het voornemen de leerlingen der tooneelschool uit te noodigen zijn voordragt bij te wonen. Een gelukkig denkbeeld voorzeker; want: „leeringen wekken, maar voorbeelden trekken” zegt het spreekwoord, en Cremer is een voorbeeld bij uitnemendheid.

Nieuws van den dag, 15 december 1874:

O d é o n.
LEZING den van Heer
J. J. Cremer,
't Hart op de Veluwe.
MAANDAG 21 DECEMBER, te 8 Uren.
Plaatsen kunnen dagelijks aan het Locaal opgegeven worden van 12 tot 3 uren, en besproken worden op Maandag 21 December van 10 tot 3 Uren.

Arnhemsche courant, 25 december 1874:

Te Epe hield maandag de vereeniging Nut en Vergenoegen hare eerste vergadering. De heer Bello trad daar op en droeg in diens trant eene betuwsche novelle van Cremer, het Paauweveerke, voor. Naar veler oordeel kwam hij Cremer zeer nabij. Ook de bijdragen, een gedicht van van Zeggelen en een van Cremer, werden door den heer Bello gehouden,

www.jacobcremer.nl

Laatst bijgewerkt: 12 januari 2022.